

Dietari de l'eixida de Mn. Antoni M. Alcover a Alemanya y altres nacions l'any del Senyor 1907
(*Bolletí del diccionari de la llengua catalana*, Tom V)

Ciutat de Mallorca, Estampa de N'Amengual y Muntaner

Un viatge a Alemanya i d'altres nacions l'any 1907

Si era poc freqüent que, a començament de segle XX, un capellà fes enquestes dialectals per tots els territoris de parla catalana, encara ho era menys que viatgés a l'estranger amb la finalitat de practicar l'alemany i d'establir contactes amb els romanistes més prestigiosos de l'època per tal que l'aconsellessin sobre la manera de tirar endavant un projecte lexicogràfic que havia de fructificar, amb la col·laboració de Francesc de B. Moll, en l'acreditat *Diccionari català-valencià-balear*.

Doncs, bé. El manacorí Antoni M. Alcover fou aquest capellà que, arran de la coneixença que havia establert, l'any 1904, amb Bernhard Schädel, aleshores docent de la Universitat de Halle i que l'havia acompanyat en l'eixida filològica del 1906 per terres pirinenques i de la Catalunya occidental, decidí de visitar, l'any següent, Alemanya i altres nacions europees en un viatge que va durar quatre mesos, de l'1 de juliol a l'1 de novembre. D'aquest llarg trajecte ens ha pervingut el «Dietari de la meua exida a Alemanya y altres nacions durant l'any del Senyor 1907», un relat de 378 pàgines que forma un volum extraordinari del *Bolletí del diccionari de la llengua catalana*.

Embarcat cap a Barcelona, la resta de l'itinerari el féu en tren, que dugué Alcover a Basilea, passant per Lió i Ginebra. Després de visitar durant unes hores la ciutat on Erasme va morir, es dirigí vers Estrasburg, pas intermedi cap a Frankfurt, d'on va fer una descripció ben explícita. Cal tenir en compte que l'estudiós mallorquí passejava sempre acompanyat de dos diccionaris bilingües, espanyol-alemany i alemany-espanyol, i del Baedeker. Les explicacions d'aquesta magnífica guia de vegades es reproduïen gairebé fil per randa en les pàgines del dietari, en les quals un Alcover emocionat plasma els seus descobriments pensant sempre a comunicar-los a uns futurs lectors. I, això sí, per mor dels heretges, a Lió es va vestir de paisà.

El seu primer destí, en realitat, va ser Halle, ciutat on residia

Bernhard Schädel, el qual l'allotjà una temporada a casa seva i el féu coneixent de les amistats més properes. De la primera trobada, en la qual van participar diversos col·legues de la Universitat i el metge català Isidre Villà, que en aquells moments estudiava en la clínica universitària, és l'episodi on Alcover fa uns comentaris relacionats amb la percepció que ell i els seus amics tenien del català i del castellà - «El Dr. Schädel diu: -Parlau un poc en castellà, a veure quin efecte farà an aquests senyors. -Hi parlam, i el grec i els altres diuen que troben aqueixa altra llengua molt aspra, seca, massa metàl·lica. El grec diu: -Me sembla sentir turc. No és dubtós que nosaltres dos no pronunciam bé el castellà, però cabalment és perquè tenim l'accent català, que ha fet l'efecte d'harmonios. Per lo mateix, si l'haguésem pronunciat ben castellà, més aspre, més sec, més metàl·lic els hauria semblat» (p. 14). Aquestes declaracions provocaren uns comentaris ben càustics de Miguel de Unamuno.

A Halle, Alcover va rebre lliçons d'alemany, idioma que parlava amb certes dificultats, i no deixà de meravellar-se de les condicions de vida germàniques, en les esferes cultural, social, educativa i sanitària, les quals, tot augmentant la seva incipient germanofília, no deixa de ressenyar en el dietari.

El dia 7 d'agost, el manacorí, que durant més d'un mes havia romàs agombolat pel caliu de Schädel i de la seva família, va emprendre un primer viatge tot sol a través d'una part d'Alemanya i hi va visitar Darmstad, Heidelberg, Worms, Magúncia, Wiesbaden, Rudesheim, Bingen i Coblença. De camí cap a aquesta darrera ciutat, se sorprèn, ell que provenia d'una illa on no hi ha cap riu, de les abundoses relacions comercials que s'estableixen al llarg del Rin: «El moviment que hi ha en aquest tros de Rin és esglaiador. A cada vorera hi ha una línia fèrrea i passa un tren cada cinc o sis minuts per cada una, i pel riu tot són taringues de barques i vapors que van i vénen, plens de passatgers i de mercaderies. Hi ha vaporet que du darrere dotze o tretze barcases encadenades, replenes de pertret. Sembla mentida tant de moviment! Mai m'havia imaginat res semblant» (p. 66).

Segueix el recorregut alcoverià per Alemanya

a través d'Andernach, Trèveris, Limburg i Giessen, i, de tots els indrets, especialment dels monuments, el viatger en fa una descripció ben acurada. Finalment, arriba a Büdingen, on retroba Bernhard Schädel, el qual, en companyia del seu pare, li mostra la ciutat i els seus voltants.

El 17 d'agost és la data en què Alcover i Schädel s'acomoden novament i el manacorí torna a emprendre l'eixida en solitari. Ara els horitzons s'amplien: abracen no sols Alemanya sinó també Suïssa i Àustria. De camí cap a Berlín, passa per Fulda i per Weimar. La capital d'Alemanya el captiva: «Efectivament Berlín és grandios, estupend, esglaiador. Els carrers són amplíssims, no hi ha carrerons, tot asfaltat, aceres molt amples, tot molt net; però cal badar bé els ulls, si un no vol morir esclafat d'un automòbil, d'una bicicleta, d'un tramvia elèctric o de sang, d'un cotxe, d'un carretot. Un no té moment segur, si no va per damunt l'acera» (p. 82). Hi troba l'il·lustre pianista mallorquí, Miquel Capllonch, que hi viu i que li explica la rigidesa de la vida germànica: «Me conta de Berlín; me diu que la vida hi és caríssima i que hi ha un rigor extrem en totes les coses. La Policia és omnipotent i inexorable, i s'afica en tot: si les cases no tenen la ventilació deguda, si no hi ha els excusats conforme, si un tira res an el carrer, si un s'hi desmanda gens, vénga una bona multa i presó, si importa. Si un no paga el lloguer de la casa dia u del trimestre, el propietari se pot fer pagar el lloguer de tots els anys que havia de durar el contracte i emparar-se dels mobles, per cobrar-se el lloguer, com se suposa. I no en parlem, contra els qui roben, defrauden o enganen o diuen mitja parauleta, si és no és, a una al·lota, a una dona! Li imposen anys de presó. I no hi ha indults. I si són amics de les autoritats, més los fiblen si importa. Hi ha un rigor espantós; però si un va pel camí carreter, si no treu cap peu del solc, és un rei» (p. 83).

A Berlín retroba el professor Fritz Holle, que havia participat un any abans en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. L'estada en aquesta ciutat, després que hagués deixat plasmes en les pàgines del dietari una explicació completa dels principals museus i monuments, s'acaba el 2 de setembre, moment que Alcover es dirigeix a Hamburg i tres dies més tard a Bremen. D'aquí viat-

ja, fent estades curtíssimes, cap a Düsseldorf i Colònia, d'on descriu la catedral amb minuciositat. El dia 10 de setembre arriba a Aquisgrà i el 13 a Hannover. Segueix, més endavant, a través de Hildesheim, Goslar, Brunsvic, Magdeburg, Leipzig i Dresden, cap a Praga, aleshores capital del regne de Bohèmia, en el marc de l'imperi austrohongarès. El 23 de setembre arriba a Viena, on troba la vida caríssima, comparada amb la d'Alemanya, i, amb els ulls esponjats, s'amara de tots els detalls de la vida austríaca. Es desplaça, el dia 27 a Salzburg, on té temps de visitar diversos museus. Molt sovint són inevitables les comparacions amb Mallorca «-És un museu molt curiós, i m'empegueesc de que Palma no en tenga cap de semblant, essent el doble de gran que Salzburg» (p. 235). A Salzburg mateix topa amb un tòpic que l'entristeix: «Hi puig i trob un jove molt simpàtic. Me demana si jo som alemany, li dic que som espanyol; ell me diu que és holandès; li dic que és parent de prop dels alemanys; me contesta que ells la duen dels alemanys i que els agraden més els inglesos. Me demana paraules castellanes, les hi dic; me parla dels toros. Li dic que en som contrari de tot i que el catalanisme també ho és[,] contrari de tal salvatgisme. Li ve de nou. M'empegueesc com veig que els estrangers només mos coneixen pels toros. Tristíssima celebrat!» (p. 233). I el mateix dia es desplaça a Munic.

Són interessants les comparances que Alcover estableix entre els llocs que visita. I, així, entre Àustria i Munic, la capital de Baviera, afirma: «Aquí la gent ja torna ésser més ben carada i sana que per Àustria, i van més enllestits, duen les sabates més lluentes. Un alemany lo primer de tot du les sabates ben negres i ben fregades; no sols els senyors i dones, sinó els treballadors, els al·lots que van a escola. Ho he notat pertot arreu. Ademés un alemany du un bastó; al·lotets de deu a dotze anys ja duen el seu bastonet; els feiners en duen els diumenges. Lo que no duen per ací són tantes de plomes en el capell» (p. 236). Però encara el meravella més el nivell educatiu que hi impera: «Aquí no hi ha el tres per cent d'analfabets» (p. 243), i el bon funcionament de tots els serveis: «Davall i torn a travessar les tendes de la festa, i he afinat que hi ha una Guàrdia de la Policia; una Estafeta de Correus i una Estació telegràfica i telefònica, i prou que funcionen. Els alemanys són així» (p. 256).

A la primeria d'octubre, Ausburg, Nuremberg, Stuttgart són els següents punts del recorregut alcoverià. En aquesta darrera ciutat el dialectòleg retroba Bernhard Schädel, capficat en aquells moments per tirar endavant la Societat de Dialectologia Romànica, i junts s'adrecen a Göppingen, lloc on va néixer l'esposa de l'estudiós alemany. El dia 8, Alcover, novament sol, es dirigeix a Tübingen, l'endemà cap a Ulm i el dia 10 arriba a Zuric, on es posa en contacte amb el romanista Louis Gauchat. Després de diverses entrevistes, Alcover arriba a Berna i uns dies més tard puja a la Jungfrau. La impressió que devia causar-li la remuntada en cremallera fins a més de 3.000 metres se sintetitza en aquestes paraules: «i Prou que ho és, un mar de gel, un fondal esglaiador, uns costers que s'empugen fins an els núvols, tot blancs, tot neu, que fa grans crivells. ¡Qui sap la gruixa que n'hi ha[,] de gel[,] a molts de llocs! Fa ventet i cau un polsim ben fi, sec, de les altures. Som a 3.161 metres. Fa un fred espantós» (p. 291).

A la tornada, el 14 d'octubre, es dirigeix cap a Lucerna i l'endemà cap a Locarno. Admirador de l'ordre i de la disciplina germàniques, el primer que fa, en travessar en vaixell la frontera italiana, és contrastar tots dos indrets: «Me som acostat una mica a la divisòria de primera classe, i un del vapor m'ha dit tot d'una en rudes y sec: Il biglietto. Le hi mostr, veu que és de segona, i me diu tot malambros: Addietro! (arrera!), sense pus explicacions. - Veig que ja no som a Alemanya, a on els empleiats vos parlen sempre cortesment, i, si vos han de dir que no faceu una cosa, vos ho diuen atentíssims i pregant. Surt un mariner que enfloca una blasfèmia. A Alemanya i Suïssa no n'havia sentida cap» (p. 300-301).

Les destinacions italianes són Milà, Trento, Pàdua, Venècia i Bolonya, de les joies arquitectòniques de les quals fa una descripció detallada. En aquesta darrera ciutat Alcover s'entrevista amb el psiquiatre mallorquí Joan Alzina i Melis. El dia 22 d'octubre arriba a Ravenna, el 23, a Florència i el 25, a Roma, on obté una audiència amb el Papa. El viatge es tanca amb les visites a Pisa i Gènova. El dia 30 es dirigeix a Perpinyà, passant prèviament per Marsella. I de Perpinyà s'adreça a Barcelona, on

s'embarca cap a Mallorca, i hi arriba el dia de Tots Sants.

És de creure que, durant aquest llarg itinerari, Alcover tingué algunes incidències. Escoltem, per exemple, el que li va passar a Florència, fet que l'empeny encara més a sublimar les excel·lències de les ciutats germàniques: «Com entrava an el vialone, hi havia un carro aturat i un homo que amb una pala tirava palades de calç pastada de dins la caixa del carro a damunt un rotlo de grava. Com jo tenia compte an el paraigo i no creia que aquell fos tan barbatxo que anás a tirar la palada de calç el temps que jo passaria, ja que el pas no és gens ample, no he mirada la seua maniobra; i just com jo li era devora, plaf, tira la palada de calç pastada, que pega dalt la grava, i fa un sens fi d'esquits, i m'aplega l'abric i els pantalons, omplint-los-me de calç. ¿Què hi havia que fer? ¿Moure un renou an aquella bístia, i deixar que la calç atacàs la roba i la cremàs tota? He

preferit salvar la roba i deixar fer aquell animal. He afinat un prop, m'hi afic, deman aigo i un espauador, me'n donen; i ivenga aigo damunt les taques de calç!, i ibones espauades! A força de fregar i de tirar-hi aigo, se n'és anada la blancor de la calç, deixant això sí una mica de senya de cremat. -Me direu que això no passa d'una desgràcia casual. Sí, és de tantes casualitats com succeeixen en els països meridionals per pa i per sal, i que no s'esdevenen casi mai en els països del Nord» (p. 366).

Per Alcover, el balanç del viatge fou molt positiu i l'ànimà, uns anys més tard, el 1912 i el 1913, a fer-ne dos més per terres estrangeres. L'home tenaç, emprenedor i coratjós actua, amb aquestes eixides, com l'etern aprenent, obert al món i a les innovacions.

María Pilar Perea